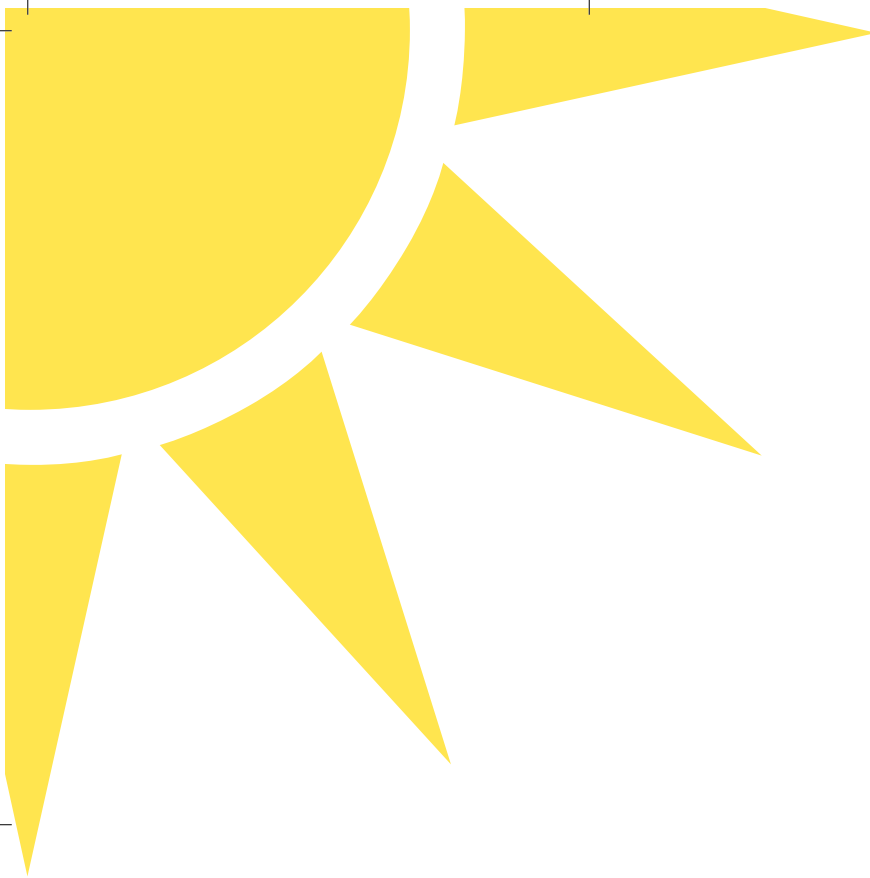

Nyt voit ottaa pikarokotuksen TBE-virusta vastaan, ja saada nopeasti suojan kesäksi.

Tässä esitteessä on tietoa punkeista, sekä siitä missä niitä esiintyy, miten niiltä voi suojautua ja n
Mukana on myös tietoa puutiaisen levittämästä aivokuumeesta (TBE).

3 miten ihoon pureutunut punkki saadaan poistetuksi.

Baxter

TIETOA PUNKEISTA

Sairastumisriski vähäinen yhden pureman jälkeen

Punkkeja eli puutiaisia on maailmassa useita satoja lajeja ja Suomessa muutamia lajeja. Useat näistä voivat levittää mikrobeja, jotka saattavat aiheuttaa vakavia sairauksia.

Yksi punkki voi kantaa sekä borreliabakteeria, että TBE-virusta. TBE-virusta kantavia punkkeja on lähinnä Ahvenanmaalla ja monin paikoin Itämeren alueella sekä Keski-Euroopassa (ks. kartta).

Yksittäisen punkinpureman aiheuttama sairastumisriski on melko pieni, mutta kannattaa pitää huoli siitä, ettei punkki pureudu ihoon. Noin puolet punkkien välittämän sairauden saaneista ei ole edes huomannut punkin pureutumista. Punkinpuremaa ei aina huomaa, koska punkki on pieni tai se ehtii pudottautua pois, ennen kuin se huomataan.

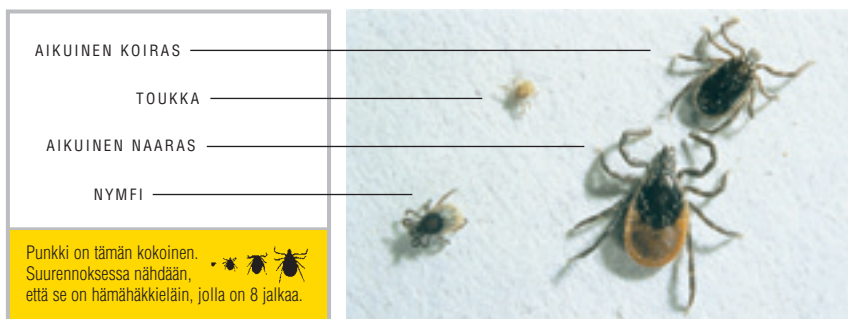
Riskialueet. Tiedot perustuvat kyseisten maiden tilastoihin.

TBE-infektio ja borreliainfektio vaativat erilaisen hoidon

Vakavalta puutiaisiaivokuumeelta (TBE) voi suojautua rokottamalla. Borreliainfektio voidaan hoitaa antibiootein aivan kuten Ehrlichia-bakteerin aiheuttama tulehduskin. Jälkimmäinen aiheuttaa kuitenkin harvoin sairauden oireita.

Punkkien suku

Puutiainen eli punkki on hämähäkkieläimiin kuuluva pieni niveljalkainen, joka viihtyy parhaiten metsäisillä ja kosteilla alueilla, ensisijaisesti lehtimetsissä, jossa on tiheä aluskasvillisuus. Sen elinikä on 2–4 vuotta, ja se kehittyy

muutaman kymmenesosan millimetrin kokoisesta toukasta 3–4 millimetrin aikuiskokoon.

Punkki käy läpi kolme eri kehitysvaihetta toukasta nymfiksi ja sen jälkeen aikuiseksi. Joka kehitysvaiheessa se tarvitsee muutaman pisaran vettä kehittyäkseen edelleen ja kyetäkseen talvehtimaan. Aktiivisessa vaiheessa se odottaa kasvillisuuden seassa, kenties ruohonkorrella muutamman kymmenen sentin korkeudella maanpinnasta, että sopiva eläin kulkee ohi. Isäntäeläimiä ovat lähinnä hiiret ja myyrät, mutta myös suuret nisäkkäät ja joskus ihminen. Punkilla ei ole silmiä, mutta liikkeen, hiili-dioksidin ja hajujen ohjaamana se tarttuu etujaloillaan uhrinsa karvaan.

Voi imeä verta viikonkin

Ennen kuin punkki alkaa imeä verta, se valuttaa hiukan sylkeä saaliiseensa imukärsänsä kautta. Sylki sisältää puudutetta, jolloin pisto ei satu, sekä verenhiyytymistä estävää ainetta. Sitten se pureutuu kiinni tiukasti ja aterioi jopa viikon verran. Sen jälkeen punkki päästää otteensa ja voi kehittyä seuraavaan vaiheeseen. Kun hedelmöitetty aikuinen naaras on saanut kolmannen veriateriansa, se munii muutamia tuhansia munia ennen kuin se kuolee.

Kausi kestää huhtikuulta lokakuulle

Punkki tarvitsee vähintään viiden asteen lämpötilan kyetäkseen toimimaan. Punkkikausi kestää siten yleensä huhtikuulta lokakuulle ja pitempäänkin, jos on hyvin lämmintä.

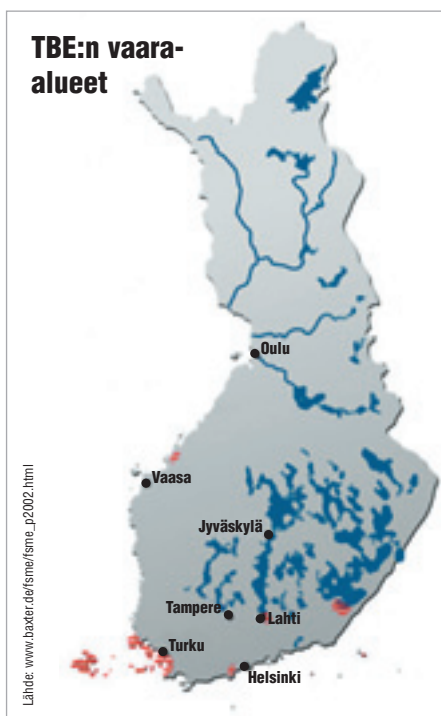
PUUTIAISAIVOKUUME ON VAKAVA SAIRAUUS

Punkin välittämä aivotulehdus, puutiaisaivokuume eli TBE (engl. tick-borne encephalitis) on vakava sairaus, jonka punkki voi tartuttaa ihmiseen. TBE-virusta kantavat pikkujyrsijät, jotka eivät itse sairastu puutiaisaivokuumeeseen. Virus siirtyy punkkiin, ja sen syljen mukana seuraavaan eläimeen tai ihmiseen, jota se puree. Suurten nisäkkäiden tai lintujen mukana virus voi levitä edelleen uusille alueille.

Ahvenanmaalla eniten

Suomessa TBE-virusta on eniten Ahvenanmaalla. Sitä on myös Turun saaristossa, eräillä alueilla Kaakkois-Suomessa ja Kokkolan seudulla sekä Isosaareissa Helsingin edustalla (ks kartalle merkityt riskialueet). Viime vuosina on sairastunut 30–40 henkilöä vuodessa, runsaat 20 näistä

Ahvenanmaalla. Lisäksi vuosittain sairastuu noin 10 ruotsalaisturistia Ahvenanmaalla käynnin jälkeen. Riskialueilla vain muutama prosenti punkkeista on TBE-viruksen kantajia.

Flunssankaltaiset oireet

TBE-virustartunnan saaneelle kehittyä 1–2 viikon kuluttua flunssankaltaisia oireita kuten lievää kuumetta, päänsärkyä ja nivelsärkyä. Vaivat kestävät viikon verran, ja sen jälkeen useimmat sairastuneet paranevat ja saavat elinikäisen immuniiteetin.

Joka kolmannella virus menee aivoihin

Noin kolmanneksella oireita

saaneista virus tunkeutuu aivoihin ja aivokalvoihin. Heille kehittyy uusia oireita kuten korkeaa kuumetta, niskan jäykkyyttä, huimausta tai heidän yleistilansa heikkenee. He tarvitsevat välitöntä hoitoa. Diagnoosi tehdään verinäyttestä ja selkäydinnesteestä.

Parantavaa lääkettä ei ole

Mitään parantavaa lääkettä ei kuitenkaan ole, ja toipilasaika on usein pitkä. Kuolleisuus on pieni, 0,5 %, mutta noin 40 % sairastuneista saa pysyviä vaurioita kuten muisti- ja tasapainohäiriöitä, päänsärkyä, kuulon heikkenemistä, keskittymisvaikeuksia tai halvauksia.

BORRELIA ON YLEISEMPI KUIN TBE

Borrelioosi eli Lymen tauti on huomattavasti yleisempi kuin puutiaisaivo-kuume TBE. Sen aiheuttaa punkin levittämä gram-negatiivinen bakteeri. Yhdysvalloissa ja Euroopassa tartunnan saa yli 100 000 henkilöä vuodessa. Ruotsissa arvioidaan tartuntoja tapahtuvan jopa 10 000 vuodessa.

Suomessa vähän borrelioosia

Suomessa ei ole virallisia tilastoja borreliositartunnan saaneista, mutta tartuntoja on erittäin vähän. Koko Suomessa riski on 148 tapausta 100 000 asukasta kohti vuodessa.¹ Ahvenanmaan väestöstä keskimäärin 30 %:lla on borrelia-vasta-aineita mutta ei oireita, eli he ovat terveitä. Vuosittain bor-relioosiin sairastuu noin 2–4 henkilöä tuhannesta.²

Jos ihosi punoittaa, mene lääkäriin

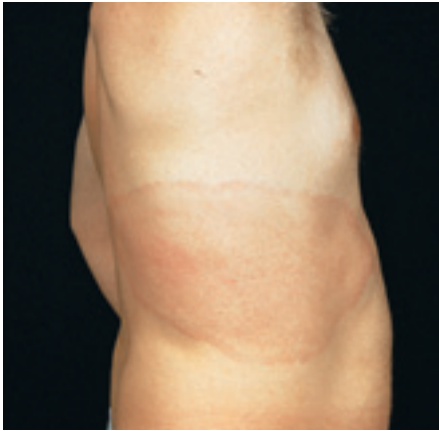
Usein kestää monta viikkoa ennen kuin punkin suolistossa oleva tartunnanaiheuttaja siirtyy ihmiseen. Mitä aiemmin punkki havaitaan ja poistetaan, sitä pienempi on tartuntariski.

Tavallisin tartunnan merkki on puremakohtaan ilmaantuva laajeneva punoittava ihottuma erythema migrans (EM), joka laajenee yli viiden sentin alueelle, ja joka ilmaantuu 1–4 viikon kuluttua punkinpuremasta. Jos ihosi punoittaa tai sinulle tulee muita oireita punkinpureman jälkeen, hakeudu lääkäriin. Diagnoosi tehdään taustatietojen ja lääkärintutkimuksen perusteella. Jos lääkäri epäilee, että bakteeri on levinnyt

iholta, se voidaan todeta verinäytteestä. Joskus voi kehittyä kuumetta, väsymystä tai sairauden tunnetta.

Borrelioosia hoidetaan antibiootein

Myös borrelioosi voi aiheuttaa oireita keskushermostossa, nivelissä ja yksittäistapauksissa sydämessä. Hermosto-oireet voivat olla epämääräisiä kuten päänsärkyä, pahoinvointia, tai käsivarsi-, jalka- tai selkäkipuja. Joskus – varsinkin lapsilla – voi ilmetä toispuoleista kasvohalvausta. Jos

bakteeri iskee yksittäiseen niveleen, esiintyy toistuvasti kipuja ja turvotusta. Borrelioosi voidaan hoitaa antibiooteilla.

Borrelioosia vastaan ei ole rokotetta. Tartunta ei suojaa uusilta tartunnoilta, vaan borrelioosin voi saada useita kertoja.

EHRlichia VAIVAA LÄHINNÄ KOTIELÄIMIÄ

Punkit levittävät toistakin bakteeria, Ehrlichiaa, jota on pikkujyrsijöissä, ja joka tarttuu lähinnä koiriin, hevosiin ja lampaisiin. Joitakin yksittäisiä tapauksia on havaittu myös ihmisellä. Useimmat tapaukset ovat lieviä ja paranevat itsestään. Niitä, joille kehittyy oireita aiheuttava ehrlichioosi, punkki on purrut pari viikkoa aikaisemmin ja heille kehittyy flunssankaltaisia oireita kuten kuumetta, päänsärkyä ja vartalon kipuja. Oireet jatkuvat pari viikkoa, joskus pidempäänkin. Diagnoosi tehdään kliinisen epäilyn perusteella. Sairauden akuutissa vaiheessa diagnoosi voidaan vahvistaa verinäytteestä. Antibiootti auttaa, jos oireet ovat vaikeita.

MITEN SUOJAUDUT?

Käytä vaatteita, jotka peittävät käsivarret ja jalat. Työnnä housunpunnit sukkiin tai saappaisiin, kun kuljet metsässä ja maastossa.

Käytä vaaleita vaatteita, jolloin pieni musta punkki näkyy paremmin.

Hyönteiskarkotteilla on jossain määrin vaikutusta myös punkkeihin.

Tarkastakaa päivittäin toistenne iho, jos oleskelette riskialueella. Punkki voi ryömiä useita tunteja ympäriinsä ennen kuin pureutuu ihoon.

Katso tarkkaan: lapset saavat punkkeja usein ylävartaloon. Tutki myös hiuspohja.

MITÄ TEHDÄ, JOS PUNKKI PUREE?

Ihoon puretuneet punkit on poistettava mahdollisimman pian mielellään kapeakärkisillä pinseteillä tai punkkipinseteillä. Tartu punkin puruosiin niin läheltä ihoa kuin mahdollista. Vedä suoraan ihosta pois päin. Älä kierrä punkkia vetäessäsi sitä irti, koska suuosat voivat revetä irti ja jäädä kiinni ihoon.

Puhdista haavakohta desinfektioaineella tai vedellä ja saippualla.

Jos et saa poistetuksi punkkia kokonaisuutena, odota muutama päivä. Puremakohdan ympäristöön kehittyy tulehdus, jolloin punkin jäänteet on helppo poistaa pinseteillä tai puhtaalla neulalla.

Tarkasta iho, johon punkki on pureutunut. Jos siihen 1–4 viikon kuluttua kehittyy punoittava alue, jonka läpimitta on yli 5 senttiä, tai jos tulee kuumetta, päänsärkyä tai muita oireita, ota yhteys lääkäriin.

OTA ROKOTUS TBE-VIRUSTA VASTAAN!

TBE-tartunnalta suojaava rokote on tarjolla aikuisille ja lapsille. Jotta rokote antaisi pitkäaikaisuojan, sitä on otettava usean rokotuksen sarja. Borreliosisartuntaan ei ole suojaavaa rokotetta tarjolla.

KENEN TULEE OTTAA ROKOTUS?

Riskialueiden pysyvät asukkaat ja kesäasukkaat.

Henkilöt, jotka ovat paljon metsässä ja maastossa tartuntariskialueilla.

Rokotus antaa myös esikouluikäisille lapsille hyvän suojan, ja haittavaikutusfrekvenssi on pieni. Siksi myös lapsia rokotetaan usein.

Henkilöt jotka oleilevat maastossa riskialueilla kuten Ahvenanmaalla ja Turun saaristossa. Riskialueita Suomessa on myös Kokkolassa sekä Helsingin edustalla Isosaarella. Henkilöt jotka oleilevat maastossa Baltian maissa tai Keski- ja Itä-Euroopan riskialueilla. Riskialueita ovat myös Tukholman saaristo, Ruotsin itärannikko, Gotlanti, Öölanti ja Bornholmin saari.

Punkit voivat tartuttaa vakavia sairauksia.

Lisätietoja rokotuksesta ja hoidosta saat lääkärin vastaanotolta.

Jos tahdot lisätietoja punkeista ja niiden esiintymisestä, käy kotisivuillamme

www.puutiainen.fi

Tietoa TBE:stä myös osoitteessa

www.tbe-info.com

Tietoa puutiaisavokuumeroitteista osoitteessa

www.nam.fi

Ruotsinkielisen käsikirjoituksen on laatinut Rolf Gustafson, Baxter,
yhteistyössä Lindh & Partnersin kanssa.

Baxter

Baxter Oy, puh (09) 862 1111

TIETOA PUNKEISTA
JA NIIDEN LEVITTÄMISTÄ TAUDEISTA

Joudutko kesällä tekemisiin punkkien kanssa?

PUNKKI VOI LEVITTÄÄ AIVOKUUMETTA